

ZVÍŘECÍ MILODARY Z HROBŮ KULTURY SE ZVONCOVITÝMI POHÁRY V PRAZE-VELKÉ CHUCHLI

René Kyselý

Příspěvek popisuje osteozoologické nálezy z archeologické lokality Praha-Velká Chuchle (poloha Na Hvězdárně; výzkum 2007, P. Zemanová).¹ Materiál předaný ke zpracování pochází ze dvou hrobů kultury zvoncovitých pohárů (z objektu č. 81 a 98) a jde o milodary přidané k lidskému pohřbu (viz Zemanová – Turek 2009).

Materiál je rozpadající se a špatně zachovalý. Tento stav snížil možnosti prozkoumání povrchu kostí, nicméně prokazatelné opálení a okus psy nebyly na nálezech pozorovány, podařilo se ale rozpoznat drobné zářezy (viz níže).

Objekt 81 (mužský hrob) (obr. 1)

1) u chodidel kostry člověka (tj. jižně od kostry; s. č. 623) byly přítomny artikulované části těla prasete (*Sus sp.*). Konkrétně byly nalezeny: *scapula sinistra dist.* (1/2), *radius sinistra* (celá), *ulna sinistra* (téměř celá), 4× *vertebrae thoracici* artikulované, 4× *vertebrae lumbales+sacrum* artikulované, *pelvis dextra* (2 fragmenty) + drobné neurčitelné fragmenty. Disky obratlů a epifýzy dlouhých kostí (včetně prox. radiu) nepřirostlé, těla a oblouky obratlů nesrostlé; délka radiu bez epifýz = 104 mm. Na proximálním radiu jsou patrné drobné příčné zářezy, ne spolehlivě potvrzené intencionální zářezy jsou možná i na dalších kostech.

Stav epifýz a obratlů ukazuje na stáří kolem 3–6 měsíců,² přičemž všechny nalezené kosti mohou patřit jednomu jedinci. Velikost kostí nevylučuje možnost, že jde o prase divoké, ale přesné určení formy není spolehlivě možné. Dle morfologie zachovaných dlouhých kostí byl doložený jedinec štíhlého typu, jak je typické pro pravěká plemena i pro prase divoké (a na rozdíl od dnešních běžných plemen).

Zastoupení anatomických elementů a anatomičká souvislost nálezů (viz také fotodokumentace v Zemanová – Turek 2009) ukazují na vložení více různých částí těl, konkrétně: levé lopatky, celého levého předloktí, části hrudní páteře a zadní části trupu (části bederní páteře a kosti křížové) spolu s pravou pánví (případně byla pánev vložena zvlášť). Zářezy svědčí o porcování noži.

2) za/nad lidskou lebkou (s. č. 620) byly nalezeny zlomky blíže neurčitelné, zřejmě zvířecí, kosti (nebo kostí).

Objekt 98 (ženský hrob) (obr. 2)

1) dle získaného materiálu a fotodokumentace byly při zadní části těla lidského jedince uloženy části těla prasete (*Sus sp.*) částečně v anatomické poloze. Konkrétně byly nalezeny: *scapula sinistra dist.* (2/3), 5× *vertebrae lumbales* artikulované, *ilium dextra* (část) + drobné neurčitelné fragmenty. Všechny

Obr. 1. Praha-Velká Chuchle, hrob 81. Zvířecí pozůstatky. Foto P. Zemanová

Obr. 2. Praha-Velká Chuchle, hrob 98. Zvířecí pozůstatky. Foto P. Zemanová

¹ Za poskytnutí osteologického materiálu a kontextuálních informací děkuji P. Zemanové.

² Stáří určováno dle údajů k obratlům a dlouhým kostem v práci Silvera (1969) a dle srovnání se sbírkovými skelety.

mohou patřit jednomu jedinci. Obratlové disky jsou nepřirostlé, těla a oblouky bederních obratlů jsou navzájem srostlé. Artikulovaný stav obratlů ukazuje na vložení zadní části trupu, možná souvisle s pravou páňví. Přesné určení stáří není možné, ale dle stupně vývoje a velikosti kostí bude věk podobný, případně stejný, jako v případě hrobu 81 (odhad kolem 4–8 měsíců; viz pozn. 2).

Zřejmá a pozoruhodná je jistá shoda mezi oběma hroby. V obou případech je konkrétně přítomna levá lopatka, pravá pánev a zadní část páteře mladého (možná v obou případech stejně starého) prasete. Stranová a anatomická shoda vylučuje možnost, že v popisovaných dvou hrobech je přítomen týž jedinec.

V rámci kultury se zvoncovitými poháry Čech a Moravy se setkáváme s masitými milodary z různých zvířecích druhů, přičemž prasečí kosti byly nalezeny hned na několika pohřebištích. Z nich nejpodobnější nálezu ve Velké Chuchli je nález z hrobu 18/70 na lokalitě Ostopovice (okr. Brno-venkov; Ondruš – Dvořák 1992) a z hrobu 40/42 na lokalitě Hrušky (okr. Břeclav; Dvořák et al. 1996), kde v obou případech byly rovněž přítomny prasečí obratle, pánev, ulna a radius.

LITERATURA

- Dvořák, P. – Matějčíková, A. – Peška, J. – Rakovský, I. 1996: Gräberfelder der Glockenbecherkultur in Mähren II (Bezirk Břeclav). Katalog der Funde. Brno–Olomouc.
- Ondruš, V. – Dvořák, P. 1992: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v Ostopovicích (okr. Brno-venkov), Časopis Moravského muzea 77, 81–94.
- Silver, I. A. 1969: The Ageing of Domestic Animals. In: Brothwell, D. – Higgs, E. (eds.), Science in archaeology – survey of progress and research. London, 283–302.
- Zemanová, P. – Turek, J. 2009: Pohřebiště kultury zvoncovitých pohárů v Praze-Velké Chuchli, Archeologie ve středních Čechách 13, 655–682.

MEAT OFFERINGS IN GRAVES OF THE BELL BEAKER CULTURE AT PRAGUE-VELKÁ CHUCHLE

Animal bones – remains of meat offerings from graves 81 and 98. Badly preserved bones were not burned or chewed by dogs. There were some cutmarks on the surface of some bones.

Grave 81: South of the skeleton, Near the feet were some articulated part of a pig (*Sus sp.*): scapula sinistra dist. (1/2), radius sinistra (complete), ulna sinistra (almost complete), 4× vertebrae thoracici articulated, 4× vertebrae lumbales + sacrum articulated, pelvis dextra (2 fragments) + indefinite bone fragments The state of epiphyses and vertebrae suggest the slaughter age 3–6 months (the age estimate according to Silvera 1969 and komparative collection), all bones coming from one individual. The size of bones does not exclude interpretation as wild boar.

Grave 98: Behind the back of buried person was found part of pigs skeleton (*Sus sp.*) partly in anatomical position: scapula sinistra dist. (2/3), 5× vertebrae lumbales articulated, ilium dextra (part) + tiny indefinite fragments. All bones are probably from one individual. The back part of the body including the right hip was inserted to the grave as meat offering. Estimated age 4–8 months).

Obvious and extraordinary is certain similarity between choice of meat in both graves. They contained left scapula, right pelvis and the back part of spine. Both animals were of similar age, but the duplicity of right side back and left side front means there were two different animals given as meat offerings to both graves.

(English by J. Turek)